

SITUAȚIA ACTUALĂ ȘI TENDINȚE DE DEZVOLTARE A PIETEI SERVICIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Lect. univ. Ecaterina ȘIȘCAN,
Catedra „Marketing și Logistică”, ASEM,
e-mail: ecaterinasiscan@yahoo.com*

The role of higher education in formation human potential and sustainable development of society, determines the need to consider a number of issues related operating principles and development trends of the educational services market. This paper considers the main tendencies of development and identifies some problems of the higher education market of Moldova.

Key words: *higher education, educational market, trends of the educational services market, structure of demand, competition.*

JEL: M31, M39, I23

Introducere. Societatea contemporană se caracterizează prin transformări importante în toate domeniile de activitate: economic, social, politic, tehnologic etc. O relevanță deosebită, în acest context, o capătă problema reconsiderării principalelor mecanisme de funcționare a sectorului educațional, fiind resursa de bază a dezvoltării economiei naționale. Rolul învățământului superior, în formarea potențialului uman și dezvoltarea durabilă a societății, determină necesitatea de a analiza o serie de aspecte ce țin de principiile de funcționare și tendințele de dezvoltare a pieței serviciilor educaționale.

În prezent, piața educațională din Republica Moldova este supusă unui proces de modificare, care plasează furnizorii de servicii de învățământ superior într-un mediu extrem de competitiv. În aceste condiții, cunoașterea situației reale și înțelegerea mecanismelor de funcționare a pieței, permite instituțiilor de învățământ să anticipeze evoluția fenomenelor pe piață și să se adapteze acestor schimbări.

Conținutul de bază. Contribuind la crearea potențialului uman, științific, tehnic și inovativ al societății, învățământul superior este indubitabil unul din factorii determinanți ai dezvoltării economice și competitivității unei țări pe piața globală de bunuri și servicii, inclusiv cea educațională.

Schimbările ce au avut loc în Republica Moldova, în ultimul sfert de secol, au creat condiții favorabile pentru formarea pieței serviciilor educaționale. Se poate spune că piața serviciilor educaționale s-a format în condițiile unei expansiuni cantitative și transformări calitative în domeniul învățământului superior. Transformările structurale din economia națională, condiționate de tranziția la sistemul economiei de piață, au generat un dezechilibru cantitativ și structural pe piața forței de muncă și, implicit, pe piața serviciilor educaționale. În consecință, învățământul superior a cunoscut o expansiune cantitativă, manifestată, în special, prin introducerea în instituțiile de învățământ a serviciilor educaționale contra plată, numărul studenților ce și fac studiile în bază de contract depășind considerabil numărul celor bugetari. Comercializarea parțială a învățământului superior public a fost succedată de apariția instituțiilor de învățământ privat. Astfel, numărul instituțiilor de învățământ superior din țară a crescut de circa cinci ori, în special, pe seama instituțiilor de învățământ private.

Creșterea numărului prestatorilor de servicii de învățământ superior a fost asistată de diversificarea ofertei educaționale. Noile condiții de activitate a agenților economici a condiționat cererea, din partea acestora, pentru noi domenii de pregătire profesională, noi abilități și competențe ale aspiranților pentru un loc de muncă.

Piața educațională din Republica Moldova s-a constituit, într-o perioadă relativ scurtă de timp, reprezentând, astăzi, un sistem complex. Formarea și dezvoltarea pieței serviciilor de învățământ superior un loc în concordanță cu tendințele globale, precum: (1) angajamentul pentru un sistem democratic al educației, ceea ce înseamnă acces liber la educație și autonomie universitară; (2) asigurarea accesului echitabil și nediscriminatoriu la învățământ superior de calitate; (3) influența factorilor socio-economici asupra educației; (4) extinderea pieței serviciilor de învățământ superior; (5) actualizarea continuă și adaptarea programelor de instruire etc.

Piața actuală a serviciilor de învățământ superior este caracterizată prin libertatea alegerii pentru consumatori și un nivel înalt de concurență între furnizorii de servicii educaționale. Analiza statisticilor denotă faptul că nivelul concurenței în domeniul educației terțiare din Republica Moldova rămâne este destul de înalt, chiar dacă numărul instituțiilor de învățământ pe piața internă înregistrează o tendință de descreștere. Astfel, în prezent, oferta pe piața educațională este reprezentată de 31 de universități, dintre care 19 – publice și 12 – private. Numărul instituțiilor de învățământ s-a redus cu 18 unități în ultimii 15 ani. Optimizarea a fost realizată, în special, din contul instituțiilor de învățământ nestatale. Remarcabil este faptul că deși instituțiile de învățământ nestatale dețin o pondere de cca 39% din numărul total de instituții, astăzi, în ele, își fac studiile doar 18% din numărul total de studenți [2].

Raportul dintre instituțiile de stat și cele nestatale variază în funcție de țară, nivel de instruire, fiind influențat de diverși factori, precum mentalitatea, tradițiile, nivelul de dezvoltare a sistemului de învățământ [4, p.224].

O altă tendință remarcată pe piața autohtonă este diminuarea cantitativă a cererii pentru serviciile de învățământ superior, atât a instituțiilor publice, cât și a celor private. Astfel, potrivit datelor Biroului Național de Statistică, numărul de studenți pe piața serviciilor de învățământ superior, la începutul anului de studii 2015-2016, a constituit 81669 de persoane (exclusiv cei străini), atestând o reducere cu 7860 de persoane (8,9%), în comparație cu anul precedent, iar în ultimii 5 ani - cu peste 22 mii de studenți (figura 1).

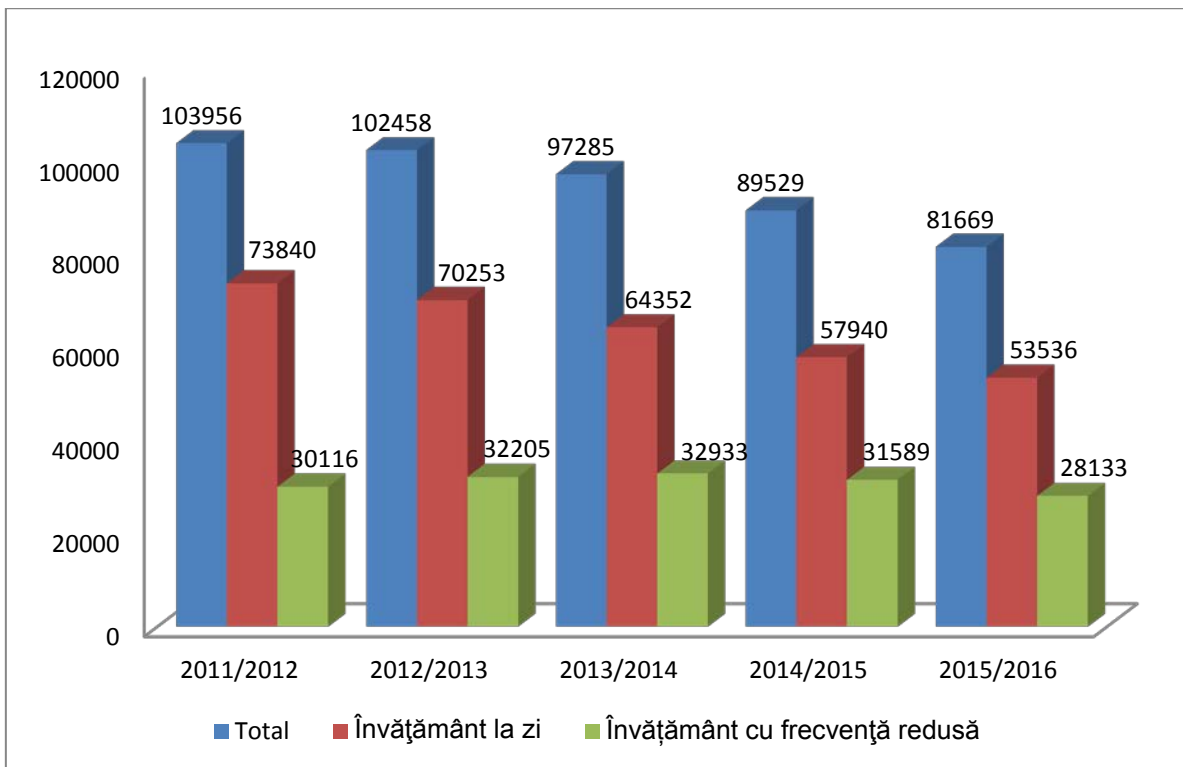

Figura 1. Dinamica numărului de studenți în instituțiile de învățământ superior
Sursa: elaborat de autor în baza [3]

Reducerea cererii pentru serviciile de învățământ superior în valoare absolută este cauzată, în mare parte, de factori de ordin obiectiv: declinul demografic, datorat micșorării natalității, menținerii unui nivel ridicat al mortalității, emigrării masive a populației tinere. Tendințele proceselor demografice denotă reducerea populației țării, semnalată încă de la începutul anilor '90, care, în ultimul deceniu, a scăzut cu circa 60 de mii de persoane, cu un curs negativ constant al sporului natural [2].

Dat fiind faptul că accesul la studii superioare este condiționat, evoluția pieței este influențată de nivelul cererii calificate. În acest context, merită de menționat că numărul elevilor înscriși la studii liceale este în descreștere în ultimii ani. Astfel, în anul curent, în clasa a X-a de liceu, au fost înmatriculați doar cca 12500 de elevi, ceea ce constituie 41,58% din numărul total al absolvenților ciclului gimnazial (302235 de elevi). Rate de înmatriculare asemănătoare au fost înregistrate și în anii precedenți (2015 – 39,80%, 2014 – 37,94%) [1]. Această stare a lucrurilor, alături de rata redusă de promovare a examenului de bacalaureat, va contribui la o diminuare considerabilă, în viitorul apropiat, a cererii exprimate de tineri pe piața învățământului superior.

Tendințele de dezvoltare a pieței educaționale sunt, în mare parte, o reflectare a schimbărilor produse pe piața muncii. Noile exigențe pe piața muncii, generate de transformările ce au loc în economiile moderne, contribuie la sporirea cererii pentru instruire continuă și convertire profesională a adulților, care doresc să-și păstreze locul de muncă, să găsească unul nou sau să avanseze în carieră. În această ordine de idei, merită de menționat că, pe fundalul reducerii considerabile a cererii din partea populației tinere, evoluția numărului de studenți încadrați în învățământul cu frecvență redusă atestă o relativă stabilitate (figura 1), iar a celor ce-și fac studiile la ciclul II (masterat) – o creștere lentă.

Pe piața serviciilor de învățământ superior, pot fi remarcate și unele schimbări în structura cererii. Deși cele mai solicitate domenii de instruire rămân a fi științele economice și dreptul, cotele de piață deținute de aceste programe sunt în descreștere. Analiza structurii cererii, în anul universitar 2015-2016, denotă faptul că s-au detașat patru domenii, care sumar constituie aproximativ 2/3 din volumul cererii globale (figura 2).

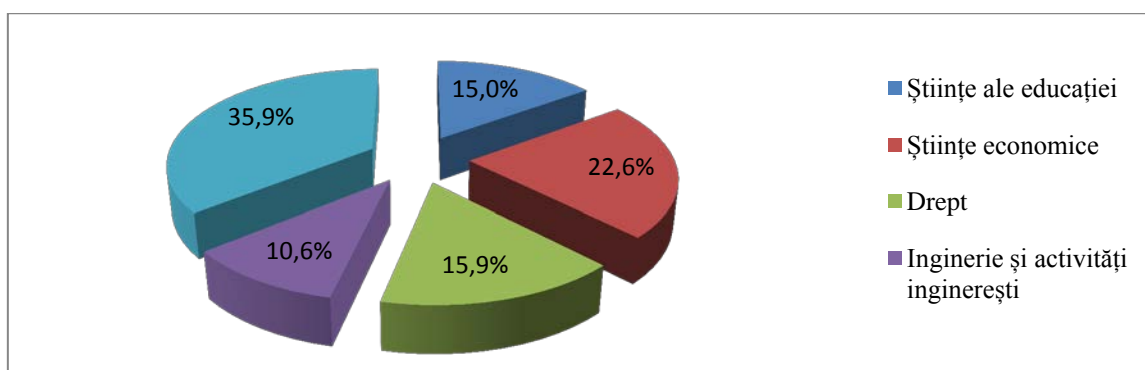

Figura 2. Structura studenților în învățământul superior pe domenii generale de studiu, anul de studii 2015-2016

Sursa: elaborat de autor în baza [2]

Primul loc, în topul preferințelor consumatorilor, îi revine științelor economice, care, în prezent, deține o cotă de 22,6%. Aspirațiile tinerilor pentru profesiile de economist pot fi explicate, pe de o parte, prin popularitatea și prestigiul acestei specialități, iar pe de altă parte, prin speranța de angajare mai facilă pe piața muncii și obținerea unor venituri mai mari în viitor. Pe următoarele două poziții în clasament, cu mici diferențe, se regăsesc dreptul și științele ale educației, care dețin cote, respectiv, de 15,9% și 15,0%. Este de remarcat faptul că, în ultimii ani, crește și se consolidează cererea pentru profilul pedagogic. Programele de instruire în domeniul ingineriei și activităților inginerești, care sunt foarte solicitate pe piața muncii, încheie acest top.

Dezvoltarea pieței globale a educației oferă sistemelor de învățământ naționale și universităților oportunitatea extinderii zonei de influență, cuceririi noilor piețe înafara frontierelor formale. Restrângerea pieței interne și procesele integraționiste au sporit preocuparea instituțiilor de învățământ superior pentru atragerea studenților străini.

Deși numărul studenților străini, în ultimii cinci ani, a crescut mai mult decât de 2 ori, participarea Republicii Moldova la tranzacțiile internaționale pe piața serviciilor de învățământ superior, în calitate de exportator, este destul de modestă (tabelul 1).

Tabelul 1

Studenți străini în instituțiile de învățământ superior din RM

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Total	1632	2028	2138	2465	3480
inclusiv din:					
Azerbaidjan	15	26	17	30	29
Belarus	11	10	5	3	6
Bulgaria	24	16	4	3	1
China	3	1	9	-	-
Finlanda	-	-	6	29	38
Iordania	7	8	7		
Israel	1068	1384	1551	1726	2039
India	10	10	10	5	37
România	80	155	108	158	791
Federația Rusă	113	102	82	71	67
Grecia	2	1	9	13	16
Siria	10	14	16	24	19
Sudan	1	3	4	6	3
Suedia	-	-	4	5	18
Turcia	57	60	71	129	141
Ucraina	157	165	164	160	139
USA	3	7	9	15	7
Alte	71	66	62	79	111

Sursa: [3]

Considerând drept criteriu țara de origine, ponderea cea mai mare o dețin studenții din Israel, România, Ucraina, Turcia și Federația Rusă (cca 91% în anii 2015-2016). O analiză comparativă a ofertei educaționale a universităților din diverse țări, sugerează ideea că cel mai important factor de atracție a învățământului superior autohton rămâne a fi prețul redus al serviciilor educaționale oferite. Per ansamblu, statisticile denotă un nivel scăzut al competitivității învățământului superior național pe piața globală, plasând Republica Moldova, mai degrabă, în postura de importator al serviciilor educaționale. Integrarea în mediul educațional global oferă instituțiilor autohtone nu numai posibilitatea extinderii pe piețe externe, dar și contribuie la intensificarea concurenței pe piața educațională.

Pentru a face față concurenței internaționale, învățământul superior autohton trebuie să soluționeze o serie de probleme legate, în special, de: reconsiderarea ofertei educaționale în conformitate cu solicitările consumatorilor și pieței muncii, ajustarea programelor educaționale la standardele internaționale de calitate, diversificarea metodelor de furnizare a serviciului educațional, elaborarea strategiilor de export a serviciilor de învățământ superior etc.

Concluzie. Constatarea, care poate fi dedusă analizând tendințele înregistrate pe piața serviciilor educaționale din Republica Moldova, este că învățământul superior se confruntă cu o serie de probleme, atât la nivel de sistem, cât și la nivel de unitate de învățământ. Reducerea cererii pentru serviciile de învățământ superior, modificarea structurii cererii, intensificarea concurenței pe piață sunt doar unele din provocările cu care se confruntă în prezent și cărora universitățile urmează să găsească soluții viabile și eficiente.

Bibliografie:

1. *Admiterea în învățământul liceal, statistici pentru ultimii trei ani* [online]. Disponibil: <http://www.edu.gov.md/ro/content/admiterea-invatamantul-liceal-statistici-pentru-ultimii-trei-ani>
2. *Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova* [online]. Disponibil: <http://www.statistica.md>.
3. *Educația în Republica Moldova. Publicație statistică 2015/2016* [online]. Disponibil: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatia_RM_2016.pdf
4. SUCIU, M-C. *Investiția în educație*. București: Editura Economică, 2000, 416 p.